

- Український щоденник. - 1942. - 10 жовтня. №225 - С. 4.,
3. Болтарович В. В перші роковини смерти Нестора Нижанківського // Краківські вісті: Щоденник. - 1941. - 27 травня. - С.3
  4. Грінченко М. О. Музикальна творчість і музикальний фольклор західної України // Радянська музика. - 1939. - № 6. - Листопад-грудень. - С. 27.
  5. Залеський О. Мала українська музична енциклопедія.- Мюнхен, 1971
  6. Кашкадамова Н. Роман Савицький - піаніст і педагог // Музика, - 1991. - № 4. - Липень-серпень. - С. 21.
  7. Кашкадамова Н. Фортеп'янне мистецтво у Львові. Статті. Рецензії. Матеріали. – Тернопіль, СМП «Астон», 2001
  8. Коленська Л. Голубі листи // Свобода. - 1973. - 21 липня. - С. 2
  9. Криштальський О. Львівська школа піаністів // Музика. - 1995. - № 4. - Липень-серпень. - С. 22.
  10. Купчинський Р. Незабутня могила. В треті роковини смерти Нестора Нижанківського // Краківські вісті: Український щоденник. - 1943. - 11 квітня. – С.4.
  11. Маценко П. Музиколог, композитор і громадський діяч. - Видання Українського Національного Об'єднання Канади. - Торонто, 1992. - С. 22-23.
  12. Ніколаєва А. Піаністи-концертмейстери Галичини в культурнотворних процесах І пол. ХХ століття // Науковий вісник НМА України ім. І.Чайковського. - Вип. 55: Маловідомі та забуті сторінки музичної історії України: Збірка статей. - К., 2006. - С. 38.
  13. Ольховський А. В. Музика Західної України // Радянська музика. - 1939. - №5. - Вересень-жовтень. С. 10.
  14. Рудницький Антін. Про музику і музик. - Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1980. - С. 212..
  15. Савицький Р. (молодший). «Мій тато». Крізь далековид сина // Українська музична газета. - 2000. - № 3 - Липень-вересень. - С. 8.
  16. Скала-Старицький М. Автобіографічні нариси.- Львів, 2000. - С. 20,21.
  17. Соневицький І. Композиторська спадщина Нестора Нижанківського- // Записки НТШ. - Т. ССХХУІ. Праці музикознавчої комісії. - Л., 1995. - С. 335, 341, 347.

УДК 37.036:7

Отич Д.

СУТНІСТЬ ВИКОНАВСЬКОЇ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА

В статтє определено философскую, психологическую, социологическую, педагогическую и искусствоведческую сущность индивидуальности. Выявлены особенности ее понимания каждой наукой. Осуществлен критический анализ философских подходов к пониманию сущности и содержания индивидуальности. Обоснована взаимосвязь исполнительства и исполнительской индивидуальности музыканта, которая предопределяет его исполнительский стиль, исполнительскую манеру, трактовку музыкального произведения, особенности его собственного прочтения т.д.

Ключевые слова: *индивидуальность, исполнительская индивидуальность, единичное, общее, особенное; исполнительство.*

The article identifies the philosophical, psychological, sociological, pedagogical and artistic essence of individuality. Peculiarities of it understanding of each science. Performed critical analysis of philosophical approaches to understanding the essence and content of individuality. Substantiated the relationship of music from the individuality of the performing musician, which predetermines its performing style, performance style and interpretation of music, especially his own reading etc.

Keywords: *personality, individuality, individual, General, especial; performance.*

Професія вчителя музики є дуже важливою в сучасному суспільстві, хоча й не завжди належно оціненою. Наслідком цього є скорочення годин на викладання музики у загальноосвітній школі і спроби взагалі перевести уроки музичного мистецтва з базового компонента загальної освіти у позанавчальну діяльність. Як результат – у суспільстві знижується рівень естетичної культури, розвивається збайдужілість до мистецтва. Відчужуючись від нього, молодь легко попадає в тенета масової культури, яка за своєю сутністю нерідко є квазікультурою або навіть контр-культурою. У зв'язку з цим соціальною місією вчителя музики є вберегти молоде покоління від культурної деградації, захопити його справжнім мистецтвом. Зреалізувати це педагог-музикант зможе лише, пропонуючи учням зразки високого мистецтва і захоплюючи їх власним виконанням, своєю виконавською індивідуальністю.

Різним аспектам розвитку виконавської діяльності вчителя музики присвятили свої праці С. Гільманов, Н. Гуральник М. Михайлов, Г. Падалка, О. Шпортун, О. Щолокова та інші дослідники у галузі мистецької освіти. Проте вони не приділяли у своїх працях спеціальної уваги визначенню сутності і змісту цієї інтегрованої професійно значущої якості.

У зв'язку з цим метою нашої статті є з'ясування сутнісних ознак виконавської індивідуальності вчителя музики та виявлення її відмінностей від виконавської індивідуальності інших категорій митців, зокрема педагогів-музикантів.

Аналіз філософських, психологічних, педагогічних та мистецтвознавчих праць дозволив з'ясувати, що поняття «індивідуальність» означає своєрідність людини, істоти чи явища й відображає форму трансформації суспільного буття у форму самореалізації людини й самоактуалізації її особи (1.2). Проблема індивідуальності людини є предметом філософських рефлексій та наукових розвідок. Вона широко обговорюється в психологічній, соціологічній і педагогічній науці та мистецтвознавстві. Водночас, вчені не дійшли між собою згоди щодо визначення сутності і змісту цього поняття. Так, Г.М.Гак, І.С.Кон, В.П. Тугарінов розуміють під індивідуальністю одиничність, неповторність, унікальність людини при її порівнянні з іншими людьми. На противагу цим думкам, І.І.Резвицький стверджує, що зведення її тільки до неповторності, унікальності значно збіднює науковий аналіз феномену. На погляд дослідника, визначення індивідуальності як вияву окремих ознак (неповторність, одиничність та ін.) – необхідна, але недостатня умова її існування, оскільки ці якості не дають можливостей розкрити її внутрішню структуру, виявити загальні механізми її функціонування і розвитку, визначити її місце у суспільній структурі. Одиничне, за І.І. Резвицьким, є лише передумовою індивідуальності, у той час як загальне – її змістова основа, сутність. Індивідуальність, у розумінні І.І. Резвицького, – «це така форма буття, в якій у специфічному вигляді виявляється загальна природа людини» (2.8).

Індивідуальність характеризує передусім особливості людини як особистості, а особливості її буття розглядає водночас як наслідок і як причину індивідуальності.

Філософський підхід передбачає розгляд індивідуальності у «єдності та багатоманітності»; здатності одиничного вміщувати в собі загальне; неповторний, самобутній спосіб буття конкретної особи, яка виступає суб'єктом самостійної діяльності; індивідуальна форма суспільного життя людини, на противагу типовості й загальності.

У контексті соціології поняття «індивідуальність» слугує для персоніфікації здійснення індивідами своїх соціальних функцій у процесі їх соціалізації-індивідуалізації.

У психологічному контексті індивідуальність розуміється як визначальна якість особистості, що робить її відмінною від інших: цілісна людина у сукупності своїх властивостей та зв'язків між ними; неповторний характер взаємозв'язків між рівнями й структурами особистості.

«Індивідуальність (від лат. *individuum* – «нероздільне, особина») – це: - неповторна своєрідність психіки кожної людини, яка здійснює свою життєдіяльність як суб'єкт розвитку суспільно-історичної культури » (3.7).

«Індивідуальність - людина, яка характеризується з боку своїх соціально значущих відмінностей від інших людей; своєрідність психіки і особистості індивіда, її неповторність» (4.6).

У педагогіці індивідуальність розглядається як сукупність унікальних індивідуально-психологічних і соціально-психологічних професійно значущих якостей особистості, своєрідне неповторне поєднання означених якостей і рис, кожна з яких має свій рівень сформованості; «спосіб існування особистості в соціальному оточенні»(5.3).

З позицій естетики та мистецтвознавства, індивідуальність є самостійною цінністю в культурі; категорії естетики, що відображає найбільш суттєве в естетичному баченні світу: сприйняття й осягнення індивідуальних його проявів; неповторність і значущість образів конкретних явищ; цінність творчої активності самовираження особистості.(6.5). Категорія індивідуальності в естетиці й мистецтвознавстві пов'язується із неповторною своєрідністю особистості митця, особливою формою його буття і діяльності, що надає унікального характеру їх результатам. М. Бахтін першим поставив проблему індивідуальності в естетиці, виокремивши естетичну діяльність саме як діяльність індивідуальності. С.У. Гончаренко зауважує, що лише тоді людина стає індивідуальністю, коли її особистість буде наповнена одиничними та особливими неповторними властивостями.(7.1)

Музичне виконавство як соціокультурне і художньо-творче явище вносить свої корективи щодо вживання терміну «індивідуальність». Як вид людської діяльності музичне виконання є єдиним засобом, «за допомогою якого музика матеріалізується в об'єктивній реальності, стає об'єктом сприймання і почуттєво-емоційного переживання й виконує притаманні їй соціальні функції».

Виконавство як явище мистецтва є співавторством, творчим актом. І здійснювати це повинна людина творча, тобто індивідуальність, – в іншому випадку вийде ремісництво. Передусім, індивідуальність – це неповторність. Музикант-виконавець кожного разу виконує твір неначе заново, «з чистого листа», наповнюючи музику новим смислом. Тобто «інформація», закладена в музичному творі, є неоднозначною і містить у собі багатоманітність можливостей. Звідси походить варіативна багатоманітність у виконавському мистецтві. Авторський текст завжди має дещо приблизний характер: він відтворює далеко не всі почуття і думки, які були у композитора під час написання твору. На відміну від живопису, архітектури та інших видів мистецтва, де все, створене автором, цілком готове до сприйняття, композитор фіксує музичний твір за допомогою складної системи знаків, виробленої протягом століть. Твір у тому вигляді, в якому написав його композитор, є лише потенційною, «закодованою» музикою, і для того, щоб він зазвучав реально, потрібен посередник – виконавець. Роль цього посередника надзвичайно важлива, оскільки будь-який нотний запис є тільки приблизним. Повною мірою задум автора не підлягає фіксації: взаємовідносини звуків по висоті можуть бути записані тільки умовно, і живий ритм неможливо записати за допомогою метричної схеми. Існують також різні позначення ритмічних і динамічних відтінків та темпів, де композитори не рівною мірою чітко і прискіпливо показують свої наміри. Взагалі будь-яке позначення - *allegro*, *andante*, *forte*, *piano* і т.д. - залежить кінець кінцем від виконавця, і абсолютна його значущість ніякими позначками точно зафіксована бути не може. Обов'язком виконавця є передусім точне виконання того мінімуму, який зафіксований в нотах, і вже на цій основі він проявляє свою творчу індивідуальність. На думку О.Б. Гольденвейзера, індивідуальність виконавця не можна «вбити» найточнішим виконанням вказівок автора, якщо це дійсно індивідуальність. Проявляється вона в таких нескінченно малих штрихах, які неможливо позначити ніякими нотними знаками і з яких тільки починається справжнє мистецтво виконавця.

Г.М.Коган відзначав діалектичність взаємозв'язків між музичним твором і виконавцем. З одного боку, нотний матеріал підказує виконавцю вирішення проблем виконання, висуває межі його фантазії, з іншого – виконавець як творець перетворює матеріал, підкоряє його своїй волі. «Без цього немає виконавства як творчого акту, тобто мистецтва».(8.4)

Отже, виконавство як творчий процес завжди залежить від виконавської індивідуальності музиканта, яка зумовлює його виконавську манеру, трактовку музичного твору, його власне прочитання і за якою слухачі завжди відрізняють на слух, хто з музикантів-виконавців грає музичний твір. Яскрава виконавська індивідуальність захоплює

слухачів, заволодіває їхньою увагою й емоціями. Відсутність виконавської індивідуальності робить нецікавим навіть найдосконаліший музичний твір, стає психологічний бар'єром між виконавцем та слухачами.

Виходячи з вище зазначеного, можемо дійти висновку щодо особливої важливості розвитку виконавської індивідуальності в майбутнього учителя музики, оскільки лише за її наявності його виконання справить емоційний вплив на учнів, сприятиме виробленню в них любові до музичного мистецтва, бажання відвідувати уроки музики й активно працювати на заняттях.

Зважаючи на те, що у невеликій за обсягом статті неможливо висвітлити усіх аспектів проблеми розвитку виконавської індивідуальності майбутнього вчителя музики, перспективи подальших наукових пошуків пов'язуються нами з визначенням структури виконавської індивідуальності, а також розроблення критеріїв і показників її діагностики в студентів інститутів мистецтв вищих педагогічних навчальних закладів.

Література

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. / С.У.Гончаренко.-Київ: Либідь, 1997.- 376с. С.144.
2. Единичное, всеобщее, особенное// Краткий словарь по философии/ Под общей ред. И.В.Блауберга, И.К.Пантина.- 4-изд.-М.: Политиздат, 1982.-431с. С.85-86.
3. Енциклопедія освіти / Акад.пед. наук України; головний ред. В.Г.Кремін'я.- К.: Юрінком Інтер, 2008.-1040 с. С.333.
4. Коган Г.М. Избранные статьи, вып.3 / Г.М.Коган.-М.: Сов. композитор,1985.- 184 с. С.162.
5. Конева А.В. Эстетический смысл индивидуальности (на материале художественной культуры): Автореф. дис.: канд. философ. наук: 09.00.04.: СПб.; СПбГУ, 1996.- 22 с.С.9.
6. Психология: Словарь. // Под общ. ред. А.В.Петровского, М.Г.Ярошевского.- М.: Политиздат,1990.-494 с. С.136.
7. Психологический словарь / Под ред. В.В.Давыдова, А.В.Запорожца. Б.Ф.Ломова и др.- М.: Педагогика, 1983.- 448 с. С.129.
8. Резвицкий И.И. Философские основы теории индивидуальности / И.И. Резвицкий.- Л.: Изд. ЛГУ, 1973.- 175 с. С.15.

УДК 378.091.12.011.3 – 057: [7.071.2 + 784]

Левшенко Т. С.

ФОРМУВАННЯ ЕКСПРЕСИВНОЇ ВИРАЗНОСТІ В ПРОЦЕСІ ХОРОВОГО ДИРИГУВАННЯ

В статье рассматриваются особенности дирижерской техники и ее составные компоненты в контексте профессиональной деятельности учителя музыки; выделяются специальные умения и навыки аналитико-психологического характера - эмоционального фактора деятельности дирижера

Ключевые слова: дирижерское искусство, специальные умения и навыки, эмоциональный фактор

The article features rasmatrivayutsya conductor technology and its constituent components in the context of the professional work of the teacher of music; vydelyayutsya special skills analytical and psychological - emotsionalnogo factor activity of the conductor

Keywords: Conducting Art, special skills, emotional factor

Відомо, що зміст роботи диригента, передусім, полягає в тому, щоб засобами хорового співу передати закладені в музичному творі думки, емоції, настрої і розкрити його характер, стиль, форму. Це стало підставою вважати диригентське мистецтво різновидом сольного виконавства. Але, включаючи в себе загальномузичні задачі сольного виконавства, воно,